

*Rembrandts „Vlucht
Egypte” komt in L*

eigenlijk in alle gespannen controverse van filosofie en theologie van wet en evangelie, van rooms en protestant, van orthodox en liberaal, van Oost en West, de alzijds verantwoorde en bevrijdende doorbraak. Géén woord wellicht van onze Europese taal is door hem zo krachtig vernieuwd, en boordevol positieve rijkdom gemaakt als het woord: vrijheid (vgl. 1953 Dag geschenk der Freiheit Grundlegung einer theol. Ethik). Een getuigenis voor zijn invloed is de literatuur over zijn werk, die zich gestaag uitbreidt en waaronder vooral existentialistische wijsgeren en roomse theologen niet zelden door een zuiver inzicht en een rein respect uitmunten: zo onder de laatsten: Przywara, Söhngen, Urs von Balthasar; een nader getuigenis van zijn invloed is te vinden in het „Festschrift“ dat 10 mei aan Barth zal worden aangeboden; we zien aan de inhoudsopgave, dat daar behalve de oecumenische ruimte ook de raakvlakken met de algemene problematiek van onze

Mannen als Martin Niemöller, Dietrich Bonhoeffer, Heinrich Vogel, Wilhelm Niesel en honderden anderen „Pfarrer“ en „Laien“ moesten het op zich nemen, als de vuigste verraders van de eer van het vaderland, maar ook van de nieuwe „kansen“ der kerk, door de Gestapo te worden vervolgd en rondom de weerstand van de „goede“ Duitsers te zien afbrokkelen en ineenstorten. Waar bleef het verzet der rechterlijke macht? waar was nog de „Zivilcourage“ te vinden aan de universiteiten?

Aan geestelijk front

Dat de protestantse kerk niet geheel is meegezogen in deze stroom van afval en vervreemding van het Evangelie, is grotendeels te danken aan de eenvoudige en indringende stem van Karl Barth in die jaren; hij liet zich wegroepen van het grote werk, waarin hij trachtte, eenzaam en in uiterste concentratie, zowel al de waarden der oude dogmatiek te verwerken, als ook heel de samenhang daarvan, door zelden of nooit falende detailarbeid als ook door middel van een grandioze kritische totaalconceptie, tot op het merg aan te tasten (en te genezen) te ontbinden (en te vervullen).

Lang had hij als predikant in Safenwil (Zwitserland), als hoogleraar in Göttingen (1921), in Münster (1925), in Bonn (1929), naar zijn uiteindelijke vorm gezocht; meermalen had hij een groot werk, dat hoog-uit stak boven het toen gepresteerde, niet voortgezet, maar herdacht en herschreven; krachtens een voortdurende zelfkritiek en zelfcorrectie bleef er van de „Römerbrief“ (1917) en de „Christliche Dogmatik I Prolegomena“ (1927), bij heruitgave niet één steen op de andere. Eindelijk plus minus 1930 werd hem de sindsdien onherroepelijke illuminatio, de geestelijke verlichting ten deel; en in 1932 verscheen het eerste deel van de „Kirchliche Dogmatik“ (een werk dat nu tien zware delen omvat, reeds als cultuurmonument enig in zijn soort... en dat nog lang niet af is).

Barth liet zich uit deze arbeid wegroepen aan het front van de kerkelijke strijd; hij wist heel goed, dat deze theoretische, wetenschappelijke arbeid in alle hoeken reeds vol heimelijke actualiteit stak en dat zij een wezenlijke bijdrage kon zijn tot een nieuw verstaan van de Schrift, tot een andere prediking, tot een nieuwe, evangelische katholiciteit (waarmee ook de roomse kerk zou geconfronteerd worden), waarin de laatste vragen van de anthropologie, de humaniteit, de staat nieuw zouden blijken gesteld te worden; maar hij zei niet: dit is mijn werk, waarvan gij de portie nog niet beseft; hij zei niet: in dit werk is de praxis reeds impliciet aanwezig; hij wierp zich in de strijd. De verschijning van de brochure „Theologische Existenz heute“ is wel vergeleken met het aanslaan van Luther's 95 thesen aan de slotkerk te Wittenberg (31 oct. 1517).

„Barmen“ 1934

Zeker is de geweldige polemiek tegen de (pas gecreëerde) evangelische rijksbisschop (en zijn onmogelijkheid) als een schok door Duitsland gegaan; zeker zijn de brochures en tractaten, die volgden: „Für die Freiheit des Evangeliums“, „Reformation als Entscheidung“, „Lutherfeier 1933“ behalve een alarmsein óók een licht geweest in de heiden- se duisternis voor talloze democratisch

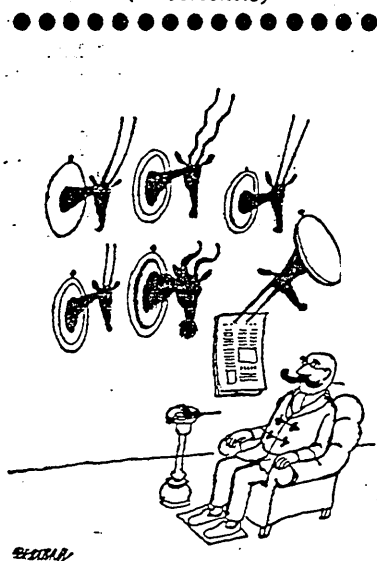
had uit de Duitse kerkstrijd“.

Er zaten al duizenden in concentratiekampen, alle partijen en vakverbonden waren al gelijkgeschakeld en „doezelde het liberale, het socialistische en het christendommelijke denken en streven in de westerse landen voort alsof er niets was gebeurd. Barth schreef in 1939 aan Hromadka in Praag, dat iedere Tsjechische soldaat, die viel, ook zou vallen voor de vrijheid der kerk in Europa — maar niet alleen Chamberlain aarzelde de overrompeling en het onheil tegemoet. In hetzelfde jaar preees zelfs Churchill voor de radio Hitler nog als een groot man. In Zwitserland, waar Barth sinds 1936 na zijn afzetting (op grond van de weigering de totale eed op de Führer af te leggen) werkte, was nauwelijks enig benul van de dreiging, die tegen Europa, tegen de democratie, tegen de cultuur en de humaniteit, en in dit alles tegen Israëls God, zich samenbalde. Friedrich Hielscher in zijn cultuur-historisch opus magnum „das Reich“ zag het, als uitgesproken heiden, beter: Barth en Buber waren de enige echte tegenstanders van het hoogste niveau en uiterst gevaarlijk.

Wij vergeten snel; en de ondankbaarheid schijnt wel onze tweede natuur. En vooral de extra-schuldigen vinden steeds nieuwe camouflage uit. Barth heeft in alle opzichten gelijk gekregen; toch was hij in 1944 al bezig de geallieerden te wijzen op de zin van straf en vergelding, namelijk het herstel en de verzoening in een Europees gemeenbest, dat op diepere fundamenteën van recht zou rusten, waarin aan de destructieve lust de adem en aan het nihilistisch pathos de pas zou zijn afgesneden. Denkt u dat de Duitsers de nobele interventie van de verguisde pionier ook van hun vrijheid, hebben gewaardeerd? Geen sprake van!

In de kerk was een enkel spoor van inkeer zichtbaar; verder zelfrechtvaardiging, gêne, rancune! Denkt u, dat de evangelische kerk nu tenminste moeite doet de theologie van Karl Barth althans te verstaan? Hij wordt, afgezien van een kleine groep van begaafde, maar overigens machteloze denkers,

(Advertentie)

Hechtmachines voor elk doel

POPPERS

Stadhouderskade 66 - Amsterdam-Z

Telefoon 722727-717913

Sinds 1910 specialisten in
hecht-, perforer- en stempelapparatuur

Mgr. M. A. Jansen bisschop van PLECHTIGHEID IN KATHEDRALE KERK TE ROTTERDAM

ROTTERDAM, dinsdag. — Mgr. M. A. Jansen is vanmorgen plechtig tot bisschop van Rotterdam gewijd. In de overvolle fraai versierde kerk aan de Westzeedijk heeft mgr. J. P. Huibers, bisschop van Haarlem, met assistentie van twee andere bisschoppen de consecratie verricht. Het voltallige Nederlandse episcopaat, o.w. aartsbisschop B. J. Alfrink, en de pauselijke internuntius te Den Haag, mgr. P. Giobbe, waren hierbij tegenwoordig.

Tijdens de ruim drie uren durende plechtigheid, waarvan de handoplegging door drie bisschoppen het hoogtepunt vormde, zijn aan de wijdeling de ken- tekenen van zijn waardigheid overhandigd: staf, ring, evangelieboek, mijter en handschoenen.

Het ingewikkelde samenstel van riten, die in het kader van een bisschops- wijding passen, begon met de voor- lezing van de pauselijke lastbrief en het formele onderzoek naar de bereidheid van de wijdeling om het bisschops- amt te aanvaarden. Daarna droeg de nieuwe bisschop een mis op, die voor de eigen- lijke wijding werd onderbroken.

Na de handoplegging werden hoofd en handen van de wijdeling gezalfd en werden hem de bisschoppelijke insignia overgereikt. Met de vredeskus werd de wijdingsritus besloten.

Bij het tweede gedeelte van de mis bood de nieuwe bisschop aan de conse- crator zijn offergaven aan: twee bran- dende kaarsen, twee broden gevat in een zilveren en een gouden omhulsel en twee vaatjes wijn. Tijdens het Te Deum is de bisschop geïntroniseerd, waarna mgr. Jansen de aanwezigen zijn eerste bisschoppelijke zegen gaf.

's Middags is in de pastorie aan de Van Vollenhovenstraat een receptie ge- houden, tijdens deze receptie zijn de pontificale gewaden en de bisschoppe- lijke tekenen van waardigheid tentoon- gesteld.

„De vlucht naar Egypte“ is een der doeken, die op de Rembrandt-tentoonstelling in Leidsen gemeentemuseum De Lakenhal zal worden tentoongesteld.